

MASINĖ GYVENAMŲJŲ NAMŲ STATYBA

1953 m. komunistų partijos vairininku tapus Nikitai Chruščiovui, po neilgų kovų valdžios olimpe prasidėjo vadinamasis „atšilimas“ politiniame ir kultūriniame gyvenime. Butų interjerus sovietų Lietuvoje „atšilimo“ laikotarpiu stipriausiai paveikusi chruščioviškoji reforma buvo pradėta 1955 m. SSKP CK ir SSRS Ministrų Tarybos nutarimu „Dėl projektavimo ir statybos nesaikingumų pašalinimo“. Po šio nutarimo buvo fundamentaliai transformuoti ne tik miestai ir pastatai, bet ir interjerai bei kasdien naudojamų daiktų išvaizda.

Visos Sovietų Sąjungos mastu buvo nutarta „gyvenamuosius namus statyti pagal tipinius projektus serijiniu būdu ir industriniais metodais“. Toks pokytis butų politikoje, nešęs vaisius iki pat SSRS subyrėjimo, buvo reikšmingas ne tik socialine prasme. Naujų planavimo principų, reglamentuotų tam tikromis ideologinėmis nuostatomis, įgyvendinimas turėjo ne vien spręsti būsto problemas, bet ir transformuoti, modernizuoti interjerų stilių, keisti „miesčioniškas“ estetines pažiūras, pagal naujus pakoreguotus (ir ne tokius „atvirus“ kaip stalinizmo epochoje) principus reikiama linkme transformuoti visuomenę.

[...] Jau 1954 m. gruodžio 7 d. Visasąjunginiame statybininkų pasitarime buvo išsakyta griežta kritika dėl esamosios architektūrinės ekstravagancijos ir atsilikusių statybos technologijų. Su šūkiu „Statyti geriau, pigiau ir greičiau!“ prasidėjo drastiški statybų koncepcijos pokyčiai. [...]

[...]

Masinės gyvenamųjų namų statybos idėja buvo iškelta visų pirma dėl didelio butų stygiaus, todėl socialine prasme buvo labai reikšminga ir reikalinga. Iš visų Chruščiovo metais vykusių reformų pastaroji, ko gero, labiausiai paveikė miesto žmonių kasdienio gyvenimo sąlygas. Stalino epochos pastatų konstrukcijos (ir rekonstrukcijos) žmonių poreikius buvo palikusios užnugaryje: dauguma mieste gyvenančių šeimų vargo vieno arba dviejų kambarių komunaliniuose butuose su bendru įėjimu, virtuve ir vonia. Taigi pigios masinės statybos poreikis buvo ypač didelis. Įdomu, kad tokia namų statybos politika oficialiosios retorikos buvo argumentuojama ne tik ekonomiškumu, bet ir praktiškumu: „Mūsų šalyje daugumas gyvenamųjų namų ir kai kurie masinio pobūdžio visuomeniniai pastatai yra statomi pagal tipinius projektus. Dėl aiškaus pranašumo prieš individualinį projektavimą ir dėl savo didelės praktinės naudos tipiniai projektai sudaro palankias prielaidas masinei industrinei gyvenamųjų namų statybai vystyti šiame septynmetyje“. Be abejo, tokie sumanymai turėjo stiprų ideologinį užtaisą. Socialistine miestų statyba buvo siekiama pademonstruoti naujus principus, ypač pasireiškusius siekiu atsiriboti nuo senosios miestų statybos, t. y. gyvenamųjų namų statybą laikant daug svarbesniu tikslu už istorinių miestų centrų bei įsišaknijusių miesto struktūrų išsaugojimą – jos buvo suvokiamos kaip architektoniniai imperializmo atspindžiai.

Ne tik miestų, namų, bet ir kasdienių daiktų išvaizda pasikeitė, nes stilių diktavo technologija. Pasak Jurijaus Gerčuko, „stilius tapo technologinio progreso funkcija“. Vienu svarbiausiu Chruščiovo politikos tikslų tapo statybos kainos mažinimas. Dėl to buvo iki minimumo sumažintas buto plotas: „Tai [statybos kainos mažinimą, – D. Č.] galima pasiekti griežtai atsisakant įvairių architektūrinių nesaikingumų. [...] Pereinant prie mažo metražo butų statybos, pastato kainai sumažinti turi reikšmės racionalus patalpų išplanavimas. Ypač svarbu sumažinti iki minimumo pagalbinių patalpų (virtuvės, sanitarinio mazgo) kvadratūrą“. „Komfortas“ buvo pateisinamas tik tuo atveju, jei kainavo labai pigiai. Lubų aukščio standartas buvo 2,5 m. Pagalbinių patalpų erdvė buvo apribota iki minimumo, pavyzdžiui, virtuvės dydis buvo sumažintas nuo 7 iki 4,5 m², tualetas sujungtas su vonia.

Chruščiovas, ištaręs garsiąją frazę, kad „kiekviena šeima turės nuosavą butą“, jai įgyvendinti netgi partijos programoje numatė dvidešimt metų.“

Čebatariūnaitė D. „Ideologija fizinėje erdvėje: butų interjerai sovietinėje Lietuvoje „atšilimo“ laikotarpiu“, in: *Naujasis Židinys–Aidai*, nr. 8, 2006, p. 329–330.